

Despre abstractionismul romanesc. Plus un interviu cu Matei I Hoffmann

[Magdalena Marculescu](#) mai 19, 2014 [Cultura](#), [Interviu](#), [Opinie](#), [Societate/Life](#)

2 comentarii 991 Vizualizari

Like 12

Tweet 1

Cum au fost trecuti in uitare artistii romani auto-exilati

Există un număr important de pictori care au plecat din Romania în anii Ceaușescu și care au reușit să se integreze în lumea artistică occidentală! Din păcate, nici după 25 de ani de la căderea comunismului nu mai reușesc să "re-învie" cu adevărat în cultura din care au plecat. Vincențiu Grigorescu, de pildă, autor al unui stil de pictură pentru care nu exista loc în spațiul realist socialist, a părăsit Bucureștiul pentru Milano în 1972. Aici s-a integrat perfect în mediul artistic cosmopolit al marelui oraș, mediu marcat de figura îndrăzneată a Zitei Vismara, cea care deschisese în 1965 o galerie de artă dedicată exclusiv picturii abstracte, o galerie care l-a găzduit pe pictorul român, așa cum a găzduit nume de referință ale picturii europene: Alberto Magnelli, Jean Arp, Lucio Fontana. În 1999, Vincențiu Grigorescu s-a retras în provincia Liguria, care i-a inspirat și redat prin lumina ei pasiunea culorii. Cunoscut în mediul milanez mai ales prin acrilicele sale, trăiește aici o nouă vârstă a creației sale. Moare în ianuarie 2012, împlinindu-și cu seninătate bonomă și vitalitate o viață de artist care a sfidat istoria, prin inventivitate și prin curajul de a rămâne el însuși, refuzând orice fel de pact, fie el de natură politică sau, ulterior, comercială.

Cu toate acestea, patruzeci de ani, tablourile sale nu au mai fost expuse în România...

Ocupă abstractionismul românesc vreun loc pe scena internațională?

Începând cu anii '50, pictura abstractă a devenit în SUA un trend, iar astăzi, dacă urmărind lista celor mai scumpe tablouri care se comercializează în cadrul marilor case de licitație ne lovim de prețuri fabuloase: în noiembrie 2006, tabloul lui Jackson Pollock, *No5, 1948* s-a vândut cu 140 de milioane de dolari, *Woman III* al lui Willem de Kooning cu 137 de milioane de dolari, iar în 2012 *Orange, Red, Yellow* al lui Mark Rothko cu 86 de milioane de dolari.

Ne întoarcem în Romania, acum: în anii '70 exista deja pictură abstractă și în România, fie că era vorba despre abstract expresionism sau despre constructivism.

Pe 8 mai, Galeria 418 din București a vernisat a doua parte a expoziției **Structure & Energy. The Power of Abstraction** (prima parte, **The Need for Abstraction**, reunind aceiași artiști, a avut loc anul trecut). Câteva dintre lucrările lui Vincențiu Grigorescu au fost puse în dialog cu lucrările altor doi artiști români care au supraviețuit artistic ideologiei socialiste prin recursul la pictura abstractă (fiecare în notă proprie, evident): Romul Nuțiu, care a trăit toată viața în România, este unul dintre primii pictori din Europa care au practicat în deceniul șapte al veacului trecut expresionismul abstract; iar Diet Sayler, timișorean care a expus în 1968 la București în "grupul celor 5 artiști – Bertalan, Cotoșman, Flondor, Molnar, Sayler", a plecat și s-a instalat în 1972 la Nürnberg, fiind prezent astăzi în marile colecții de la Albertina din Viena sau Museum of Modern Art din New York ca reprezentant al constructivismului abstract. Diet Sayler este singurul dintre cei trei care mai trăiește.

Un curator italian vorbește despre talia internațională europeană a unor artiști care părăseau România socialistă în 1972

Vernisajul de la Galeria 418 a fost curatoriat de inițiatoarea galeriei, dr. Joana Grevers, istoric de artă și membru în "Peggy Guggenheim Advisory Board" și de Marzia Ratti, istoric de artă și director al Istituzione per i Servizi Culturali e Museali al orașului La Spezia (cea care a avut ocazia sa-i cunoască personal atât pe Vincențiu Grigorescu, cât și pe Diet Sayler și să le organizeze câteva expoziții în Italia).

Marzia Ratti ne spune că l-a întâlnit pe Vincențiu Grigorescu la cumpăna dintre două perioade, cea abstract monocromă, pe care artistul o începuse în România ca mijloc de opoziție față de realismul socialist și cea care avea să înceapă în Liguria și să însemne revenirea la cromatism. Îl plasează pe autorul român în cercul artiștilor abstracți italieni preocupați de tema suprafeței și a spațialismului în artele vizuale (curent inițiat de Lucio Fontana, la care au aderat și Augustino Bonalumi, Enrico Castellani, Piero Manzoni). Cât despre Diet Sayler, pe care l-a întâlnit prima dată în 2001 cu ocazia unei expoziții organizate la Palazzo Ducale din Genova, Marzia Ratti spune că și el evocă tot spațialitatea, dar cu mijloacele geometriei. Cei doi au în comun ideea abstracției ca mijloc de a experimenta și exprima realitatea, adevărul, poziția critică a artistului față de totalitarism, înscriindu-se astfel în marea mișcare abstractă europeană.

Video – MATEI HOFFMANN explicand lucrările lui VINCENȚIU GRIGORESCU prezente in expozitie

INTERVIU CU MATEI HOFFMANN

Lasati-ma-n pace sa fac ce vreau in pictura!

L-am întâlnit la vernisaj și pe fiul lui Vincențiu Grigorescu, Matei Hoffmann, diplomat care îndeplinește la ora actuală funcția de Ambasador al Germaniei la Budapesta și care a ocupat de-a lungul anilor mai multe funcții diplomatice, precum și, timp de doi ani, funcția de șef al biroului cancelarului Helmut Kohl. Am intrat în dialog, pentru a discuta despre arta lui Vincențiu Grigorescu, despre atmosfera de la sfârșitul anilor '60 din București, despre tatăl său – pictorul care nu s-a mai întors în România niciodată – și despre mediul artistic în care acesta avea să se integreze în Italia.

R: Aș vrea să ne spuneți ceva despre Vincențiu Grigorescu, despre artistul Vincențiu Grigorescu care a trăit în România până în anul 1972, an în care a plecat în Italia, invitat să participe la o expoziție de pictură și s-a decis să rămână acolo. Mă interesează ceva despre atmosfera acelor ani în România, care era raportul dintre libertatea artistului, acea libertate pe care artistul și-o dorește (și care îi este vitală) și cenzura politică. Ma interesează câte ceva despre mediul cultural al anilor '60 – începutul anilor '70, despre modul în care trăiau și gândeau artiștii români atunci.

MH: Eu am apucat primii 11 ani, la vârsta de 11 ani am parasit țara... Amintirile mele sunt foarte concrete, atunci trăiam o atmosferă mai degrabă boemă, într-un context politic foarte defavorabil pentru artiști. Tatăl meu a reușit să facă un compromis cu regimul, spunând: "Lasati-ma-n pace să fac ce vreau în pictură, pentru voi produc grafică, afise, timbre!" A fost premiat ca grafician de mai multe ori...

R: Știu că a participat la extrem de multe expoziții de grafică, și în străinătate.

MH: Da, au fost expoziții personale – la București, Düsseldorf, Uppsala, New York, Linköping, Milano, Copenhaga – sau colective (Roma, Milano, Torino, Geneva, Londra, Mexico City, Moscova, Beijing, Varșovia, Praga, Paris, New Delhi, etc.).

De pildă, timbrele pentru Olimpiada de la Melbourne, în '56, el a dezvoltat pictogramele lor, cum se cheama azi. El fost, după aceea, emulat, copiat în '72 de către graficienii germani. Ideea de a găsi un compromis între grafică greacă și modernismul abstract, reducția corpului uman pentru a semnifica posturile-simbol pentru fiecare sport în parte, această combinatorică grafică a fost invenția lui. Pictura lui, am explicat deja, nu a fost acceptată de către stat, Uniunea Artiștilor l-a considerat formalist și reacționar, pentru că abordat un stil abstract de pictură mai puțin figurativ, redus la esență, culoare, formă. Clienții care veneau din străinătate, persoane cunoscute, artiști și actori, cumpărau direct de la noi. Pe vremea aceea, era foarte important, ca altfel nu se putea trăi, să fii membru al Uniunii Artiștilor Plastici: asta însemna să ai acces la salariu, să vinzi prin mijloacele statului, să fii prins într-un circuit. Aceste vânzări pe care le făcea direct din atelier nu puteau fi chiar clandestine, deși erau private. Și, oricum, erau aleatorii.

Viata ne-am trait-o intr-un mic apartament de langa Biserica Alba, dupa aceea parintii mei au divortat, el s-a casatorit cu o doamna de origine ruso-irlandeza cu care a ramas in Romania pana in 1972, iar apoi au plecat impreuna in Italia. In afara de arta, tatal meu era mare sportiv, a făcut parte din echipa nationala de rugby, in anii '50 si ceva, desi n-avea voie sa iasa in tari occidentale. Primul meci a fost la Praga. Primul voiaj dupa dezghetul efemer al lui Ceausescu, a fost in Cuba, la Havana. Se stia ca nu avea cum sa fuga. Dupa aia l-au lasat sa voiajeze mai mult, a fost in Italia, Franta, expozitii individuale, de grup, a si lucrat, a si lasat niste lucrari in strainatate, pe care le-a recuperat dupa aceea. Contactele pe care le-a strans atunci i-au fost foarte utile, dupa 72. De exemplu, la Milano, Galeria Vismara, care l-a protejat intr-un fel si l-a promovat, asa ca si-a refacut viata destul de repede, cu mult succes. Si acolo a trait pana la sfarsitul anilor '90. Dupa aceea s-a mutat in Liguria, la Castelnuovo Magra. Eu aveam un post de diplomat, intai in Germania, apoi la Roma, cand am vizitat acest oras, Castelnuovo, i-am spus, "tata, tu o sa mori aici, tu esti un *rat de ville* vorba lui La Fontaine, un soarece, un sobolan de oras, nu o sa poti sa supravietuiesi aici, in conditiile astea foarte reduse". A reusit. El a trait foarte linistit, si-a dezvoltat arta, si-a dezvoltat o noua tehnica, bazata pe suprapunerea succesiva a mai multor straturi de panza si sugerarea formei prin tehnica "taieturilor". A fost inspirat, prin linistea peisajului si prin faptul ca traia indepartat de agitatia mondena si urbana a Milano-ului.

M-am reîntors în România după așa-zisa "revolutie"

R: Dumneavoastra v-ati întors in Bucuresti prima oara...

MH: In '90, la inceputul anului 90, in voiaj oficial, dupa asa-zisa "revolutie" si am vizitat Muzeul de Arta Moderna unde am vazut niste tablouri agatate pe perete ale colegilor pe care ii cunosteam din copilarie si m-am tot mirat ca nu-l gasesc pe taica-meu. Mi-am dat seama ca, evident, a fost renegat in pivnita, adica in depozit, si credeam ca dupa cativa ani o sa intoarca la lumina zilei si o sa fie onorat cum trebuia, dar n-a fost cazul. Mi-am dat seama ca este o *damnatio memoriae* care continua, din pacate, fara niciun sens, fara niciun motiv si gasesc acest fapt destul de jenant. Nu numai pentru taica-meu, ci si pentru tara asta, care nu-si da seama ce-a facut, ce-a insemnat el... Sunt si altii care au trecut prin aceasta experienta, e pacat, dar eu gasesc ca ar merita sa se afle despre ei, sa fie pusi in lumina.

R: Față de copilaria dumneavoastra, cum vi se pare ca s-a schimbat Bucurestiul?

MH: Chiar astazi m-am plimbat prin cartierul nostru, adica in jurul Bisericii Albe, si am fost foarte trist. Am vazut cum au fost daramate vilele care erau acolo, care dadeau farmec centrului orasului, s-au ridicat niste blocuri oribile, asta e parerea mea. Dar sa distrugi un cartier care avea un farmec, care avea un *caché* si sa pui niste cladiri oarecare, e de necrezut! Alte orase ar fi incercat sa recupereze trecutul, ma refer la Germania care a fost semidistrusa in timpul razboiului. Trebuie exploatata posibilitatea si dorinta de a dezvolta caracterul unui oras, pe care, evident, Bucurestiul il are, il mai are, nu stiu cat timp va dura. Ce se face în acest oraș este evident o mare greseala. Imi pare rau!

R: Ce va mai amintiti din perioada copilariei din Romania? Mai ales ca lasati impresia ca ati pastrat amintirea unui Bucuresti idilic.

Vedeam pe fereastra securistii care erau postati la 20-30 de metri unul de altul

MH: Da, idilic, totusi, in sensul turistic. Parcuri, si plimbări in Herastrau, dar viata era destul de dura. Eu invatam un lucru acasa, si altul la scoala. Cum spunea un mare scriitor american, Scott Fitzgerald, *the mark of a first rate intelligence is to entertain two contradictory proposals in one's mind without going crazy*. Adica, pe de o parte vedeam se intampla in afara tarii, dar pe de alta parte, la scoala, exista acea indoctrinare comunisa, socialista. Daca treci prin aceasta experienta de copil, cresti mult mai repede, iti dai seama de complicatiile vietii. Am fost bine pregatiti, chiar pentru Occident unde copiii de varsta mea erau destul de naivi, protejati, totul era perfect. Va dau un exemplu. La varsta de 8, 9, 10 ani, vedeam pe fereastra securistii care erau postati la 20-30 de metri unul de altul, care se uitau la casa noastra ca sa intimideze nu numai familia Grigorescu – care primea artisti straini in casa – dar si vecinii. Era o metoda subtila de a crea *la zizanie*.

R: Si cum reactionau vecinii?

MH: Foarte solidar. Unul a fost directorul Teatrului National, Finti, un comunist, dar cu o minte enorma, un intelectual de prima mana. I-a dat afara pe securisti. Mai jos in hol, a intervenit un alt cuplu evreiesc, un inginer, si el a facut la fel. Securistii n-au putut intra, n-au putut sa desparta aceasta comunitate de intelectuali, in ciuda faptului ca veneau din directii foarte diverse politic. Iti dadeai seama ca nu traiesti intr-o tara libera. Ii vedeam mereu pe indivizii aia adunati pe strada.

R: Dar despre boema, cat ati perceput..

MH: Boema? Se citeau carti care nu se gaseau pe piata, era un tip de samizdat. Daca unul primea o carte din strainatate, in pachet sau nu stiu cum, imediat o citeau toti... Vorbeau si despre politica, chiar daca se stia ca unul sau altul putea sa fie si turnator, tata a și fost turnat, mi-a spus ca exista dosare despre el, dar el a stiut sa-si păstreze echilibrul.

R: Ati cerut la CNSAS dosarele?

MH: Eu nu m-am uitat la ele...

R: Nu le-ati cerut?

MH: Nu, nu le-am cerut. In 2007, cand eram ambasador la OECD la Paris, iar tatal meu era in Italia, *Romania libera* a luat un interviu cu el in care spune: de ce sa ma intorc in Romania, sa-i iau la palme pe aia care stiu ca au fost turnatori? Eu stiu ca s-au adunat dosare in numele meu. Sa nu uitam ca si nevasta-sa, adica mama mea, de origine 'nesanatoasa' cum se spunea, din familia de boieri Falcoieni, era considerata si ea un risc politic. Era un amalgam de elemente nefavorabile. Am crescut intr-o familie cosmopolita. Imi aduc aminte ca atunci cand a fost vorba sa parasesc tara, iar tata a trebuit sa-si dea acordul, am fost chemati la un tribunal local, in Piata Amzei, nu stiu cum se chema atunci, un tribunal care trebuia sa decida. Am intalnit acolo o sefa a tribunalului care, nemultumita, i-a spus mamei "ati crescut un copil cosmopolit". Asta era ca o injuratura comunista. Si mama i-a spus, "doamna, in cercurile noastre asta e considerat un compliment". I-a taiat, cum se spune, macaroana. Si s-a terminat. Da, eram intr-o situatie destul de dificila.

R: Si ati mai tinut legatura cu tatal dumneavoastra dupa plecarea?

MH: Da, sigur. Nu in primii ani, adica in anii imediat dupa divort. Din cauza despartirii parintilor, evident au fost mai putine intalniri, dar am descoperit amicitia tata-fiu, incepand cu anul 1968, cand a tata venit in vizita prima oara in Germania, si de atunci ne-am vazut constant.

Pictura – spatiu al libertatii intre viata si moarte

R: Si cum au evoluat conceptiile lui? Discutati banuiesc si despre arta. Cum definiti evolutia si traseul lui artistic?

MH: Definitia rezida intr-o lupta continua cu spatiul, cu cercul mortii si al vietii, in dezvoltarea culorii in raport cu lumina, Vincentiu Grigorescu a adancit puterea de expresie a negrului si a albului, mai ales in perioada in care a fost pasionat de monocromie si de expresivitatea acesteia. Sa exprimi mult cu mijloacele esentiale... Considera că tablourile monocromatice au o viata aparte (desi in pictura clasica se spune ca albul si negrul sunt culori auxiliare). Ei bine, el a descoperit farmecul albului si al negrului, asa cum avea sa faca si pictorul Pierre Soulage in Franta, dar s-a reintors apoi, mai tarziu, la constructii cromatice axate pe o geometrie foarte stricta, realizate intr-o tehnica picturala proprie, bazata pe straturi succesive de panza si taieturi in suprafata acestora. Totul subsumat unui joc de forma (oul, patratul) care sugereaza fascinatia pentru legatura dintre viata si moarte.

R: E foarte interesant ca, intr-un anume fel, Vincentiu Grigorescu n-a fost dezradacinat, desi a cunoscut experienta exilului. Ma refer la ceea ce mi-ati povestit despre faptul ca a plecat din Romania intr-o vizita, invitat la o expozitie si nu si-a luat practic niciun tablou cu el. Cu toate acestea, regasim in colectia familiei tipuri de tablouri pe care le-a pictat in Romania, inainte de apleca. Si invers, chiar si pictura abstracta pe care a facut-o a insemnat o experienta descoperita si practicata inainte de plecarea, nu doar o achizitie, o adaptare la mediul artistic milanez.

MH: Ajuns in Italia, tatal meu a incercat sa-si refaca tablouri in stilul celor pictate in perioada romaneasca. Facea tablouri *à la maniere de...*, pastrandu-si astfel unitatea si legatura cu ceea ce traise. A fost o continuare, nu o ruptura. El si-a dus mai departe parcursul ideatic, punand la baza lui o sinteza ideatica, nescindata de ruptura politica si spatia.

R: Exact. Si-a refacut tot timpul colectia, astfel incat poti sa-i surprinzi in orice moment al carierei italiene evolutia, parcursul spiritual pe care l-a cautat si l-a avut inca de la inceput. Deci pentru un om care a suferit o dezradacinare atat de mare incat nu s-a mai intors in propria lui tara, este uimitoare coerența pe care a pastrat-o in interiorul universului sau creator... coerența individuala...

MH: Da, da, asa vad si eu. El intotdeauna a facut arta foarte izolat, adica nu avea niciun sprijin oficial. Țsta era refugiul lui, asta era viata sa. Așa cum v-am mărturisit deja, el a spus statului: "Lasati-ma in pace! Pictura e a mea, in interiorul acestui spatiu nu vorbim, nu discutam, nu negociem".

R: Pe mine ma fascineaza si actualitatea lui Vincentiu Grigorescu. Atunci cand a ajuns la Milano, s-a integrat perfect intr-un mediu artistic foarte activ si inovator. Galleria Zitei Vismara era in anii '70 un proiect extrem de inedit pe piata europeana, de avangardist, la vremea respectiva, or Vincentiu Grigorescu cel care s-a integrat acestui mediu artistic nu era deloc strain de Vincentiu Grigorescu care fusese deja in Romania. A sedus prin ceea ce facuse deja, prin faptul ca avusese curajul sa abordeze

maniera aceasta abstracta, speculand foarte mult geometria si efectele ei cromatice, interactiunea formei minimale, reduse, cu lumina si spatiul pictural.

MH: ... trebuie sa te gandesti ca mediul intelectual milanez era unul de stanga.

R: Este un alt element extrem de interesant... Vincentiu Grigorescu care se autoexileaza, fugind din calea un regim comunist, aterizeaza in Italia direct... intr-un cerc intelectual stangist!

MH: Da, exact asa au stat lucrurile. Dar era privit ca om politic independent, ma rog, considerat totusi mai degraba de dreapta. Dupa cate a patit si a trait in Romania, evident a fost intrebat de multe ori de ce a plecat si ce are de reprosat comunismului, iar el le spunea de multe ori: "Lasati-ma in pace cu ideile voastre, ca eu am trait comunismul, nu imi dati voi lectii". Dar a stiut sa-si exprime punctul de vedere si nu a avut niciodata probleme, nu a intampinat ranchiune politice. A fost un om curajos, care si-a tinut directia si a exprimat-o, si cat timp a fost in Romania si apoi in tara de adoptie.